

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Masa'ot R. Binyamin mi-Ṭudelo

ne'erakh ye-nisdar 'a.p. 3 k.y. 'atiḳe yomin ye-nuṣḥa'ot she'ar sefarim
shonim 'im he'arot ye-he'arot u-mavo

Hebräischer Text

Binyamin ben Yonah <mi-Ṭudelah>

ולידוטמ, הנוי ןב ןימינב

Frankfurt a.M., 1904

תועסמה הלא

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9713

אלה המסעות

סדר המסעות לכל הרוצה ללכת לקברי האבות

ב"פ בוא ⁽¹⁾

- אלה מסעי בני ישראל הרוצים ללכת להשתטח על קברי האבות הצדיקים אשר בארץ ישראל ולהשתחות ולהתפלל לבית קודש הקדשים ותפארתנו מקום אשר הללו אבותינו בו תבנה במהרה בימינו.
- 5 סמוך לעכו תחום שבת יש שם הר ושם הקברות לישראל. י"א כי שם קבר דבורה הנביאה. ובעיר עכו יש שם שער אחד כגבול א"י קורין ⁽²⁾ אותו שער חשמוני.
- 10 מעכו לחיפה ד' פרסאות והדרך על שפת הים עד שמגיעים לחיפה ושם בית הקברות לתחתית הר הכרמל שם קבורת כמה גדולי חסידים שבאו מעבר לים ומחיפה הולכים [לאורך] ⁽³⁾ הר הכרמל כארבע פרסאות ומשם עולים בהר ⁽⁴⁾ ושם מזבח אליהו ז"ל בהר הכרמל. למטה מן ההר כנגד המזבח שם נחל קישין מקום אשר שחט שם אליהו נביאי ⁽⁵⁾ הבעל והנחל יורד אל הים הגדול סמוך לחיפה כחצי פרסה.
- 15 ממקום המזבח ועד יזרעאל כחצי פרסה מקום אשר ⁽⁶⁾ הלך שם אחאב מפני הגשם ובמקום המזבח יש בנין ושם מדליקין הישמעאלים נרות לכבוד קדושת המקום.

1 נו"כ (סדר—האבות).
 2 שם: המסעות אשר הם נוסעים כל הרוצה. שם ולהשתחות.
 4 שם לבית קדשינו. שם הללו בו. שם תבנה [ותכונן].
 6 שם לעכו [ב]תחום. שם [בית] הקברות [בארץ] ישראל.
 10 שם כתחתית.
 11 שם גדולי [ישראל ו] חסידים [עליונים כלם (ש)] כאו.
 12 שם [ו]מחיפה.
 17 שם [ו]ממקום.
 18 שם [יש] בנין.

- מעכו לאושא ושפרעם ד' פרסאות. ומעכו לצפורי כשבע
פרסאות ושם קברו של רבינו הקדוש ונפתח המערה שלו יש
דלת של 7) שיש ורחוק משם כמו ארבעים אמה קבורת אשתו
של רבינו הקדוש.
- 5 מעכו לכפר 8) חנניה מהלך יום אחד ושם קבר ר' אליעזר
9) בן יעקב קב ונקי ור' יעקב אביו ואבא חלפתא ואשתו ובניו.
ומעכו עולים לירושלים עיר הקידש תבנה ב"ב דרך
הכרמל לארכו, יורעאל לשמאל הדרך כחצי פרסה גם הר יעזר
רואים אותו לשמאל הדרך רחוק הרבה הרבה.
- 10 ומשם הולכים דרך מגדו ושם תענך בקרוב ושם נחל
קישון כמו שכתוב במלחמת 10) סיסרא.
ומשם הולכים לשכם ויש דרך אחרת דרך שומרון והר
שומרון מופלגים ביופי.
- עוד יש דרך מעכו לירושלים מן יפו, ומניחין שכם מן הצד.
15 ויש הולכים מעכו עד יפו דרך יבשה כשמונה פרסאות דרך
הרמה. והנה בשכם קבורת יוסף הצדיק ועליו ב' עמודי שיש א'
לראשו וא' לרגליו וחומת אבנים נמוכה סביב הקבר. שם הר
גרזים והר עיבל זה כנגד זה והעיר בתוך מקום מישור.
הר גרזים היא גנות 11) ופרדסים וכרמים ומעינות
- 20 יוצאים ממנו כמו שבעים; קורין אותו הר טבורך.
והר עיבל הנה הוא יבש מאד אין טיפת מים יוצאה

-
1	שם (ו)מעכו. שם כ"ו [צ"ל כו' או כז'] פרסאות
3	שם [אבן] שיש
7	שם (ו)מעכו עולין לירושלם. שם תוכב"א [תבנה ותכונן במהרה בימינו אמנ].
9	שם רואין.
10	שם (ו)משם הולכין. שם מגדו.
11	שם שכתב.
12	שם (ו)משם.
14	שם לירושלם. שם (מן) /דרך/.
15	שם כ"ח [צ"ל כח'].
16	שם [שם] קבורת.
18	שם בתוך (מקום).
20	שם יוצאין. שם קוראין.
21	שם יצאת ממנו וקוראין.

ממנו וקורין אותו הר מקולל אפשר כי על שם הברכות והקללות נקראין כן. ושם יש כותים שוחמין את הפסח בכל שנה על הר גרזים.

ומשכם עולים למקום שקורין עברתא ¹² ושם שני הרים זה כנגד זה והדרך באמצע מקום מישור.

5 וכפר עברתא לשמאל ¹³ העולה לירושלם. ושם קברו של איתמר הכהן ¹⁴ מקום נאה מאד. עוד יש קבר אחר שם

אומרין כי הוא קבר פנחס בן אלעזר הכהן. זיש שם לישמעאלים מקום להתפלל סמוך לקבר ועוד שם בכפר מערה יש

10 בה ע' וקנים קבורים ויש שם לישמעאלים מקום תפלה. ועל ההר השני אשר הוא לימין העולה לירושלם שם קברו של

אלעזר הכהן בנין מפואר מאד.

ימשם עולים לירושלם דרך גבעת בנימין וכיון שמגיעים לצופים רואים משם ירושלם וקורעין עליה קריעה אחת. כיון

15 שמגיעים לירושלם עולים לאחת מחרבותיה משם רואין הר הבית וחומת העזרה עזרת הנשים ועזרת ישראל מקום המזבח ומקום בית המקדש, ההיכל והדביר וקורעין קריעה שנייה על

ב"ה.

מירושלם יורדין לנהר שילוח ומימיו יוצאין מהר הבית מתחת ההר עד שמגיעים שם. ומשם יורדין לגנות העיר

20 להשקותם ושם טובלים. אומרין כי המים מרפאין את החולה

4	שם (ו)משכם עולין.
6	שם ו[ה]כפר. שם לירושלם.
7	שם עוד (יש) שם. שם אחד (שם).
8	שם אומרים. שם קבר [של]
10	שם (קבורים).
12	שם אלעזר [בן אהרן].
13	שם (ו)משם עולין לירושלם.
14	שם רואין.
15	שם לירושלם עולין.
16	שם (ה)נשים. שם ו[כל] עזרת.
17	שם שניה.
19	שם מירושלם.
21	שם טובלין.

על כן הישמעאלים רוחצים שם.

ומשם עילים להר הזתים ויש הולכים דרך העמק הוא
 עמק יהושפט שם בית הקברות לישראל כתחתית ההר הבית
 והולכים בעמק עד שמגיעים נגד האצטבה אשר בהר הזתים
 5 מקום אשר היו שוחטים שם פרה אדומה. ועולים בהר עד
 האצטבא והיא מכוונת נכח פתח ההיכל. ומשם רואים הר הבית
 וכל הכנין אשר עליו. ועל כן מתפללים שם כנגד בית המקדש.
 ועמק יהושפט הוא הסיכב כל מזרחו של הר הבית
 וכל דרומו ובדרומו הוא בית הקברות אשר הזכרנו ויש בו
 10 צדיקים הרבה ומשם יורדים דרך העמק ונכנסים בין שני הרים
 מן הצד למקום שנקרא גיא כן הינום. ושם בעמק יהושפט יד
 אבשלום בית מרובע גבוה הרבה בעמודים סביב וכלו מאבן
 אחת בנין נאה מאד. ועוד שם בעמק יהושפט בשיפוע ההר
 קרוב למעין שילוח בית מרובע אימרין כי שם היתה ע"ז
 15 לבית אין.

למעלה ממעין השילוח בהר שם מצידת ¹⁵ ציון ושם
 קברי מלכים ושם בנין ישן קורין אותו היכל דוד מכוון כנגד
 ב"ה ושם מדליקין נרות לקדושת המקום. אומרין שהוא בנין
 דוד הוא המקום אשר היה שם ארון האלהים משהביאו דוד עד
 20 שנבנה הבית. וקרוב משם הוא מגדל דוד והבנין אבנים גדולות

2	שם עולין. שם הולכין.
3	שם: (ה)הר.
4	שם האיצטבא.
5	שם שוחטין. שם [ה]פרה.
6	שם האיצטבא [הר גבוה מאד והאיצטבא ה]היא. שם רואין.
8	שם (ו)עמק
9	שם (ה)זכרנו.
10	שם יורדין. שם ונכנסין.
11	שם הנם. שם [מצבה] בעמק. שם (יד) [מ]אבשלום.
12	שם וכולו.
14	שם [ה]שילוח. שם אומרין [ין].
16	שם (מצידת ציון ושם).
17	שם [ו]קורין אותו.
18	שם מדליקין שם נרות. שם אומרין [ין].

- מאר נכר כי הוא בנין קדמון. ועכשיו הוא בירושלים. חומת העזרה מרובעת, אומרים שהוא ג' מאות וששים אמה¹⁶). אולי כי ששים אמה היו יתרים אל האמות של עכשיו שהם קטנות מן הראשונות. והבנין ההוא אבנים גדולות מאד ובנין הזווית גם הם אבנים גדולות ומהן כשלושים זרתות אורך האבן והרוחב כששה זרתות. י"א¹⁷) כי איתם האבנים מבנין עזרא ע"ה.
- 5 הנה עיר ירושלים היום במערבו ובצפונו של הר הבית לא כמו שהיה מקדם שהיתה בדרומו של הר הבית שנ' ועליו כמכנה עיר מננב [יחזקאל מ' ב']. ואומר הר ציון ירכתי צפון [תלים מ"ח, ג'] שההר מצפון¹⁸) לירושלים.
- 10 על אבן שתיה בנו מלכי ישמעאל בנין מפואר מאד ועשו איתו בית תפלה ובנו למעלה מן הבנין כפה נאה עד מאד. והבנין על בית קה"ק ועל ההיכל ולפני הבית לצד המזרח בנין העמודים וכפה על העמודים למעלה מהם נראה כי הוא
- 15 ¹⁹) מוכח החיצון אשר בעזרת ישראל והישמעאלים מתקבצים שם ביום איד שלהם עם רב הרבה מאד ומקיפים לאותו מקום כמו מחול להכדיל בין ל ל ל ל ל כמו שהיו עושים ישראל ליום השביעי בחג.
- ויש שם לפני הבית הגדול היקף חומה דקה ונמוכה
- 20 דוגמא לחומת עזרת ישראל ומן הדרום יש שיפוע שעולים דרך

- 1 שם ניכר.
- 2 שם אמה [על ששים אמה].
- 3 שם ששים אמות. שם[ה] יתרים [מזני].
- 5 שם (גם הם). שם (ז) מהן. שם הרחב
- 6 שם (ע"ה)
- 8 שם כמו שהיתה מקדם. שם בדרומה
- 10 שם לירושלם
- 12 שם (עד) מאד
- 13 שם (ז) לפני. שם (ה) מזרח
- 14 שם בנין [על]. (ה) עמודים וכפה למעלה מן העמודים (מהם)
- 16 שם עם (הרבה)
- 17 שם כמו מחל. שם כמו ש(היו) עשו ישראל בשביעי בחג
- 20 שם שגולין

שם כעין הכבש שהיה בדרום. והנה יש מערות פתוחות לחומת העזרה החצינה ונכנסיה החת הר הבית. אימרין שנכנסין בהן עד כנגד אבן שתיה.

5 וסמוך לירושלם מערה שמעון הצדיק ⁽²⁰⁾ ותלמידיו ושם מערה אחת לחגי הנביא.

ולצר אחר מירושלם מערת האריה יש שם עצמות צדיקים שנתרנו על יחיד השם ע"י מלך יון ויאמר לשרפס ליום המחרת, ויהי הלילה ויבא האריה ויביאם אחר אחר מן הברכה התחתונה אשר היתה מלאה מהם ויביאם בתוך המערה. ויהי כבוקר וימצא האריה על פתח המערה עם ההרוגים או ידע המלך וכל עמו כי קרושים המה ונשארו שם עצמותיהם עד היום הזה.

15 יש שם בירושלים מערת ⁽²¹⁾ צדקיה. בתוך ירושלים בבית הכנסת לאליהו ז"ל יש בו חקוקה בקיר מקום לס"ת ⁽²²⁾ (ויש [ושם]) בן ד' אותיות חקוק שם על האבן. וכשתי פרסאות מירושלים דרך חברון מצבת קבורה ⁽²³⁾ רחל על הדרך משם לבית לחם. והמצבה ⁽²⁴⁾ עשתי עשרה אבנים; שתי אבנים זו אצל זו רחב האבן כרחב הקבר ואורך שתי האבנים ואבן אחת למעלה מן העשר ארכה לרחב הקבר ורחבה לאורך הקבר. והקבלה כי

1	שם שהיא בדרום
2	שם [ו] אומרים שנכנסים
4	שם (ו) סמוך לירושלים
6	שם (ו) לצד [ה] אחד. שם [ו] יש שם.
7	שם [של] צדיקים
9	שם באותו המערה
10	שם בבקר. שם על (פתח)
11	שם עצמותיהן
12	שם היום (הזה)
13	שם [ו] יש שם בירושלם. שם צדקיהו. שם ירושלם שם ככצ"ס
14	שם לאליהו [הנביא]. שם [ו] יש שם חקיקה.
15	שם חקוק (שם). שם (י) כשתי
17	שם עשר(ה)
18	שם רוחב. שם לרוחב הקבר וארך
19	שם ארכה לאורך הקבר. שם לרוחב הקבר

עשרת השבטים נתנו עשרת האבנים ויעקב אביהם נתן את העליונה, בנימין לא נתן כי קטן בן יומו היה, יוסף לא נתן מפני שהיה קטן כבן ח' שנה או מפני עגמת נפש שהיתה אמו. קרוב משם תקוע שם מערה לצדיקים.

- 5 ומשם הולכים לחברון ומצד הדרך חרחור ⁽²⁵⁾ יש שם מערה לצדיקים. ובחברון שם מערת המכפלה קברי האבות (ו ב) חברון החדשה ⁽²⁶⁾ סמוך למערה. וחברון הקדומה היתה למעלה בהר שם בית הקברות לישראל ושם מצד אחר יש מערה שם קבר ישי וי"א שהוא קברו של יואב. גם שם בחברון קברו של אבנר ⁽²⁷⁾.
- 10 כשלא פרסה מחברון דרך ירושלים לשמאל הדרך בהר אלוני ממרא שם האבן אשר ישב עליה אברהם בהמולו בשר ערלתו ובני אדם לוקחים מן האבן לתת ממנה על המילה לרפאותה. ולימין הדרך יש הר אחד שם ביתו של אברהם אבינו שהיה פתוח לד' רוחות ⁽²⁸⁾ [העולם]. ושם אילן אומרים כי הוא העץ אשר אכלו המלאכים תחתיו. — ולמטה משם בשיפוע ההר מעין אחד אימ' כי הוא מקוה של שרה אמנו. והנה הדרך בעמק בין שני ההרים שנ' עליו וישלחהו מעמק חברון [בראשית ל"ג, י"ד] לקיים מה שאמרו רבותינו ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו כי י"ל שליוהו ⁽²⁹⁾ יעקב ליוסף בנו עד אותו העמק ושאל אותו יוסף למה היה ממריח את עצמו לרדת כל אותו

- 1 שם את [אבן] העליונה
- 3 שם מפני שעגמה נפשו
- 5 שם (ומשם—ובחברון [שטה ו'])
- 6 שם (ו) :חברון
- 8 שם למעלה להר. שם מצד אחר (יש)
- 9 שם שהיא (קברו) של (יואב)
- 11 שם ירושלים
- 12 שם (ה) אבן
- 13 שם לוקחין. שם מן האבן [מנה] שם לתת (ממנה)
- 15 שם אילון [ו] אומרים
- 17 שם הוא [היה] מקוה שרה
- 18 שם ההרים [הוא]

- 5 עגלה ונתקיים הפשט והמרדש תדרש.
ומירושלים לרמה כשתי פרסאות והנה בדרך יש מערה אחת
שהיא מערה בתוך מערה [ג' מערות מבני ³¹] הנביאים ומערה אחרת
שהיא קבורת חכמי הרבה בנין נאה מאד מערה בתוך מערה [וכרמה
שם קברו של שמואל הרמתי ושם קברה של חנה אמו, בבית
10 אה[ר] ³²] נאה עד מאד. ולפני הבית בית הפלה לישמעאלים
יקרוב משם יש מעין אומר' שהוא מקוה של חנה. וממצבת
קבורת רחל רואין אה הרמה כשלש פרסאות.
והחזור לעכו מירושלים דרך הרמה ילך מן הרמה
למקום ששמו צרפית והוא בין ³³] הרים גדולים ושם נחל קטן
15 אולי הוא צרפתא אשר הלך שם אליהו ז"ל אצל האשה
האלמנה.
ומשם עולים בהר לכפר חרם היא המנת חרם שם קברו
של יהושע בן נון וקבר נון אביו וקבר כלב בן יפונה. -- ומשם
לעברתא אשר שם אלעזר ואיתמר ופנחס וע' וקנים. ומשם לשכם
20 ומשכם לעכו ומשם כשלש פרסאות לכפר ³⁴] חנן שם קברו
של ר' יעקב דמן כפר חנן ור' אליעזר בני כששים אמה
-
- 1 שם ויצטרך לחזור ולעלות בו והוא זקן
2 שם [ה] לויה. שם פרש. שם באותה שעה ב[ה]לכה
5 שם והמרדש ידרש
6 שם (ו) מירושלים. שם (מערה אחת שהיא מערה בתוך מערה)
8 שם (ו) ברמה
10 שם (עד)
11 שם (ו) ממצבת
12 שם רואים
13 שם (ו) החזור. שם מירושלים
15 שם צפרתא (?) אשר (הלך)
17 שם עולין.
18 שם וקברו [ו] של [נ]ון. שם אביו [של] יהושע. שם וקברו [ו] של
20 שם (ו) משם כשלש. שם (קברו של)

- ביניהם הוא ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ושם ר' חלפתא
 ובנו ר' יוסף ואשתו זה אצל זה ותלמידיו קרוב להם. ושם בהר
 בית הקברות ושם ר' זכריה³⁵) בן הקצב ושם למטה מערה
 ויש שם כ"ר תלמידים ושם ב' מערות סמוכות זו לזו האחת
 פתוחה והאחת סתומה ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחי.
 5 ושם כשתי פרסאות למירון. ועל הדרך סמוך לכפר
 חנן כהצי פרס[ה]³⁶) נחום איש גם זו קבור ועליו ציון נאה
 ופתח המערה סתום ואמת המים עוברת לפניו. ושם כפר
 אפרזיאה³⁷) וי"א כי הוא נחום דמן פרוז³⁸). ובמירון שם
 10 מערה (של קבר). לשמאי והלל ותלמידיהם סך כולם שלשים
 ושנים. ושם מתקבצין ישראלים וישמעאלים בפסח שני; וישראלים
 מתפללים שם ואומרים מזמורים. וכשהם מוצאים מים בתוך
 המערה כלם שמחים שהוא סימן שתתברך השנה. והרבה פעמים
 שלא נמצאו שם מים ובעת תפלהם היו באים המים (בעת
 תפלהם) כהרף עין. ושם ר' שמעון בן יוחאי ועליו ציון נאה
 15 סמוך לו לר' אליעזר³⁹) בנו. אומרים כי שם היה מדרש של ר'
 שמעון בן יוחאי. ושם ר' יוסף בן⁴⁰) קסמא בין הכרמים ועוד
 שם צדיק אחד אומ' כי שמו ר' יהודה ושם ר' נחמן חטופא

- 2 שם יוסי בן חלפתא. שם זו אצל זו
 4 שם (ו)יש שם. שם (סמוכות). שם זו [אצל] זו
 6 שם : משם למירון כשתי פרסאות
 7 שם (קבור). שם וציון שעליו
 8 שם ופתח [של]. שם [ה]כפ'
 9 שם פרוס. שם (ו)במירון
 10 שם (של קבר). שם ותלמידיהן [ו]סך
 11 שם (ו)שם
 12 שם וכש(הם) מוצאים. שם ב(תוך) המערה
 13 שם ד:הו סימן
 14 שם הן באים
 15 שם נאה [מאד ו]סמוך
 16 שם (ל)ר' אליעזר. שם ואומר(ין) שם מדרש[ו]
 17 שם ר' יוסי בן קיסמא. שם (ועוד) שם
 18 שם [ו]אומר[ים]. שם רבי. שם רב נהמן

ושם ר' יוחנן ⁽⁴¹⁾ הסנדלר. ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי בנין מפואר מאד ושם אבן גדולה חלולה מראשה עד למטה לארץ אומרין כי שם היה מזבח והדם היה שותת ויורד דרך אותו מקום חלול.

5 וממירון לגוש חלב כמו פרסה. ושם בנוש חלב בני סנחריב ⁽⁴²⁾ מלך אשור אדרמלך ושראצר אשר הכו את אביהם ובאו לא"י ונתגיירו. וסמוך להם שמעיה ואבטליון שהיו מבני בניהם. ושם רבנו מאיר ⁽⁴³⁾ קצאון ואשתו זצ"ל, ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי. החומות החיצונית והמדרגה בנין נאה מאד ושם מערה נאה ובה כוכין הרבה.

10 ומגוש חלב לכפר ברעם כשתי פרסאות שם קבר עובדיה ⁽⁴⁴⁾ הנביא ע"ה ועליו אילן גדול מוטל על הציון שלו לארכו. וקרוב משם קבר אסתר המלכה ופי המערה למעלה ואבן גדולה מכסה על פיה. וקרוב משם צדיק אחד ואומרין כי הוא רב נחמן וי"א כי הוא רב יצחק. ושם בתוך הכפר (ב) בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי בנין מפואר מאד אבנים גדולות ועמודים גדולים וארוכים לא ראה אדם בנין מפואר כמוהו.

וצריך לחזור לגוש חלב. ומגוש חלב לעלמא כשתי פרסאות ומצד הדרך כחצי פרסה מגוש חלב שם ר' זמרא ⁽⁴⁵⁾ ושם בעלמא ר' אלעזר בן עזריה תחת אילן אחד ולמעלה

2	שם [עד] מאד
3	שם [ו]אומר[ין]
5	שם [ו]ממירון
6	שם סנחריב
7	שם [ו]סמוך
8	שם ר' מאיר קצאון
9	שם [ו]החומות
11	שם [קבר] עובדיה[ו]
12	שם לארכו [וקרוב משם בית המדרש שלו בנין מפואר מאד ושם רבי פנחס בן יאיר] וקרוב
13	שם [קבר]. שם [ו]פי
14	שם ואומר[ין]
17	שם אדם [בנין]
20	שם אליעזר.

ממנו לצד העיר ר' עזריה אביו ושם ר' אלעזר בן ערך ור'
אליעזר בן הורקנוס סמוך לו תחת אילן אחד ושם ר' יהודה בן
תומא ⁽⁴⁶⁾ לצד אחד מן העיר.

מעלמא לרלתא חצי פרסה ועל אם הדרך מערה מלאה
מים טובים לשתייה וקורין אותה מערת הבבליים והם צדיקים
5 קבורים שהובאו מבבל לא"י. וסמוך לה מערה אחרת לרבה ⁽⁴⁷⁾
ולרב המנונא. ובדלתא בתוך ⁽⁴⁸⁾ הכפר ר' יוסי הגלילי. ומשם
לניברתין סמוך לעמק בשיפוע ההר סמוך למסילה צדיק א'
י"א כי הוא ר' יעקב ⁽⁴⁹⁾ דמן נבוריא. ומשם לקיומיאה ⁽⁵⁰⁾ שם
10 ר' יוסי דמן יוקרת.

ומשם לפרעם כשתי פרסאות שם חוני ⁽⁵²⁾ המעגל ואשתו
וסמוך לכפר בעמק יש שם צדיק אחד לא ידענו שמו. ומשם
יש לעלות על ההר גבוה מאד סמוך לכפר ועולים אליו מצד
ההר כנגד המעיין ושם על ההר אבא חלקיה ⁽⁵³⁾ וי"א כי הוא
15 חנן הנחבא. — ומשם לעין ויתין שם ר' יהודה בר אלעאי. ומשם
לצפת שם מערה לר' ⁽⁵⁴⁾ דוסא בן הורקנוס ותלמידיו.

ומשם לעכברא ⁽⁵⁵⁾ שם ר' נהוראי ור' ינאי ור' דוסתאי
בתוך הגנות והמים עיברים ביניהם כרוחב ב' מפרחים. — ומשם
לזעקוק ⁽⁵⁶⁾ שם חבקוק הנביא ועליו ציון נאה בתוך מחיצות.
20 ומשם למבריה שם מערה בראש ההר לר' עקיבא ותחתיו
בית הקברות גדול לתלמידיו וסמוך לו בחצי שיפוע ההר

2	שם [גם] ר' עזריה
5	שם צדיקים (קבורים)
7	שם (ו) בדלתא
9	שם לקיומלאה
11	שם : [ומשם לעמוקה שם יונתן בן עוזיאל ⁽⁵¹⁾ תחת אילן גדול ונאה לא
ראה אדם כמוהו בעולם] ומשם. שם [ו] שם חוני
13	שם על (ה) הר
14	שם המעיין
16	שם הרכינס
18	שם ברוחב
19	שם ליעקוק וכן כתוב השם הזה לעיל באלה סיבני. שם בתוך [ר']
20	שם (ו) משם לשבריא

מערת ר' חייא ובניו ובאותה מערה ⁽⁵⁷⁾ ר' הונא מכבל ולשם צדיק אחד לא ידענו שמו. וסמוך לבית הקברות מתלמידיו ר' עקיבא מערת ר' יוחנן ותלמידיו היא חשוכה עד מאד. וסמוך לה מערת ר' כהנא וסמוך להם רבנו משה בן הדיין ר' מיימין וצק"ל. ואומר כי יש גאון לשם ורב צמח ⁽⁵⁸⁾ שמו. ומצד אחד של העיר בהר ר' מאיר ⁽⁵⁹⁾ ולמטה ממנו מרחץ חמי טבריה וסמוך לשם ירמיה הנביא ע"ה והציון שעליו גדול מאד. ולצד אחד מן העיר בית הקברות רבים עד מאד. ושם נקברין כ"ד אלף תלמידים שהם לר' עקיבא ומהו מן הפסח ועד 10 [ה] חג[יגה]. וסמוך לשם מיל מערת יוכבד אם משה רבנו ע"ה ומרים בתה וצפורה כלתה ואלישבע בת עמינדב. ויש שם ר' קברים ואינם ידועים שמותם. — וסמוך משם פחות מפרסה לארבאל ושם נתאי ⁽⁶⁰⁾ הארבלי ועליו בנין נאה כמין כפה אכנים גדולות בכפה כל אחד מהן לאורך הכפה ומלמטה ממנו ר' זירא. ומצד אחר מן העיר ג' שכנים ודינה אחותם ואצל 15 הציון גדל הדם נאה עד מאד. וקרוב משם צדיק אחד ואמת המים עליו ומכוסה בעפר ובנין והמים נופלים עליו כמין בור. ואומר כי הוא שת בן אדם הראשון. — ומשם לכפר חטים שם יתרו חותן משה ועליו בנין נאה עשו אותו הישמעאלים בית 20 הפלה [שכן דרך הישמעאלים] לעשות הפלה שלהם אצל

- 1 שם ובאותו מערה
- 3 שם (היא) חשוכה
- 4 שם רבינו
- 5 שם ואומר. שם (ו) מצד אחר מן העיר
- 7 שם להם ירמיהו. שם ולצד אחר
- 8 שם הקברות גדול (רבים). שם ו[ל] שם
- 9 שם אשר היה לר"ע
- 10 שם [כמו] מיל. שם רבינו (ע"ה)
- 12 שם יודעים
- 13 שם (ל) ארבאל
- 14 שם ולמטה
- 15 שם (ו) מצד אחד
- 18 שם ואומר (י). שם (כי) שהוא שת. שם (ו) משם
- 20 שם [שכן — הישמעאלים]

- הצדיקים. ומשם לערבא⁶¹) שם ר' חנינא בן דוסא ואשתו במערה אחת ומצד אחד מן העיר ר' ראובן האיזטרוכלי.
- ומשם לכפר סיכנין⁶²) שם ר' יהושע דכפר⁶³) סיכנין בארון של אבן וכסוי של אבן נאה עליו כלי נאה מאד ושני צדיקים אצלו בארונות וכיוצא בזה והם בתו[ך] (ב) בית א' ולמטה מהם בשרה צדיק אחד לא ידענו שמו. — משם לכפר קנה⁶⁴) שם בני יונה בן אמיתי ועליהם בנין נאה בית תפלה לישמעאלים.
- ומשם לצפורי שם רבינו הקדוש עם קצת תלמידיו במערה אחת ולמטה ממנו מערה אחת שם היא אשתו. ומצפורי לרומי שם מערה לבנימין הצדיק בן יעקב אבינו ע"ה בארון של אבן וכסוי של אבן נראה שהוא אבן שיש. והקבלה⁶⁵) כי משם יצא משיח. ומשם לכפר מנדי⁶⁶) שם צדיק אחד ואומ' כי הוא עקביה בן מהללאל. — ומשם לעכו כ"ד פרסאות ומעכו הולכים לדמשק ועוברין את הירדן דרך גשר הבנוי עליו. ושם בדמשק בית הכנסת לר' אלעזר בן ערך בנין מפואר מאד והוא בתוך העיר ועוד שם בין הגנות בית הכנסת לאלוהו הנביא ז"ל בנין מפואר מאד. ושם אמנה ופרפר נהרות דמשק.
- והשם ימהר יחישה איהותינו להראותינו נפלאות בבית

1	שם (ו) מ : ם
3	שם (ו) משם. שם סכנין
4	שם [ו] בארון (של) אבן (ו) כיסוי של אבן
6	שם [ו] משם
7	שם קנא [וכצ"ל]. שם נאה [מאד]. שם תפילה
9	שם תלמידים
10	שם (ו) מצפורי
11	שם (ע"ה) בארון של אבן (וכסוי של אבן)
12	שם [ו] נראה
13	שם [ו] אומר
14	שם [וכין] גת ועזה עיר יבנה שם רבן גמלאל קבור ועליו כפה נאה מאד והיא בית תפלה לישמעאלים בנין מפואר עד מאד וקוראין אותו אבו הדירא ⁶⁷) [ומשם. שם (ו) מעכו
15	שם ועוברים. שם (ו) שם
19	שם [ו] יחיש [להראות לנו] איותינו ונפלאותיו בבית קדשינו ותפירתנו

מקדשנו ותפארתנו ויבנה ב"ה ב"ב אמן.

אלה הם המסעות אשר נוסעים מא"י לחוצה לארץ מי שרוצה ללכת להתפלל כבתי כנסיות המקודשות שנבנו בדורות הראשונות ולהשתטח על קברי הצדיקים אשר הם נקברים חוצה לארץ בין גת⁶⁸) לעזה עיר יבנה שם ר' גמליאל קבור ועליו כפה נאה מאד והוא בית תפלה לישמעאלים והוא בנין מפואר וקורין אותו הישמעאלים אבו הדריירה.

ומעכו לצור המעטירה ז' פרסאות בין כוס ובין ביבשה ושם בית הבנסה בנין חשוב ויפה בהכלית היופי. ומצור לצידן ז' פרסאות וסמך לצידן הר הלכנון ולשם קבורה צפניה הנביא ע"ה. ומצידן לכארות עשרה פרסאות ומכארות לגבול ז' פרסאות שם ב"ה לאליהו ז"ל בנין מפואר ער מאד. — ומשם לסיני ט' פרסאות כל זה בין בים ובין ביבשה וכולם הם ערים בצורות. ומסיני ללוהקיא שתי בתי כנסיות משובחות האחת לאליהו והאחת לעזרא ע"ה. ומשם לארם צובה מהלך ג' ימים ושם ג' בתי כנסיות האחת למשה רבנו ע"ה ושם ד' צדיקים קבורים ואינם יודעים שמוהם ובמגדל המלך יש בית לאברהם אבינו ע"ה. ומשם למצדק לנהר פרת מהלך ז' ימים

- 1 שם (ב"ה)
- 2 שם אשר [המה]
- 4 שם הראשונים? שם [ב] חוצה
- 5 שם [ו] בין גת ועזה
- 6 שם והיא. שם (והוא). שם מפואר [ער מאד]
- 7 שם וקוראין. שם (הישמעאלים)
- 8 שם (ו) מעכו. שם המעטירה (?). שם (ו) בין
- 9 שם וב(צור [שם])
- 10 שם לצידון. שם לצידון
- 11 שם (ז) מצידון. שם לגבל [וכצ"ל]
- 12 שם [ו] שם
- 13 שם (ו) בין. שם (הם)
- 14 שם (ו) מסיני. שם [לשם] שתי. שם (ט) חשובית [ער מאד]
- 16 שם לשם ג'. שם רבינו. שם ולשם
- 17 שם (קבורים). שם (ו) אינם
- 18 שם (ל) אברהם. שם ומצובה לטירף שם שני ימים

ובחמת בית הכנסת לאליהו ז"ל. ומשם לחימץ *⁶⁸) מהלך יום
 אחר ולשם ב"ה לאליהו ע"ה. ומשם לבעלת מהלך ב' ימים
 ולשם מגדל דוד המלך וכנסת ר' אלעזר בן ערך. ויש שם מערה
 לאליהו. ומשם לקדק מהלך יום אחד ולשם קברו של נח
 ארכו כ"ד אמות. ורחוק מבעלת מהלך יום אחד בראש ההר
 5 קברי הבל וקין. ומבעלת לנבו לזורע *⁶⁹) ב' פרסאות לשם קברי
 אלרד ומירדו. ומזרוע לאדרעא א' פרסה לשם קבר איוב. ומשם
 לעגלון מהלך ב' ימים שם בראש הגבעה קבר יפתח הגלערי
 ומשם לסלת מהלך יום א' שם קבר ישעיהו *⁷⁰). ומשם לכפר
 10 יהודה חצי פרסה לשם קבר יהודה. ומשם לירדן ג' פרסאות
 ושם גשר יעקב אבינו ע"ה. ומשם ליריחו פרסה אחת. ולמעלה
 מיריחו סדום ועמורה. מסלת להר ההר מהלך ג' ימים ושם
 קבר אהרן הכהן ע"ה.

ומדמשק לתדמור מהלך ו' ימים לשם מגדל [דוד] המלך
 15 בנינים גדולים ונפלאים ער מאד היא היה בנין עמלקים. ושם
 קבר יואב בן פתואל. ומתדמור לרחיא ה' ימים לשם הוא
 מעבר לכבל על דרך נהר פרת. ומרחוא לשנגאר *⁷⁰) מהלך ג'
 ימים *⁷¹) [ולמעלה משנגאר הרי אדרט. ומשם לאשור מהלך ג'
 ימים]. שם ב"ה חשוב שנכנה מעפר א"י. ושם קבורת בת יונה
 20 וסמוך לחומת העיר נהר חרקל. ומשם לארבאל ג' ימים.
 ומארבאל לכנרדיר מהלך י"ב ימים ושם ב"ה מפואר עד מאד
 והוא נבנית על נהר חרקל והשערים אשר הם בבית התפלה של

2	שם כנסת. שם (ע"ה)
3	שם (המלך). שם (ר') [ל]אלעזר
7	שם לאדרעא (א')
12	שם [ו]לשם
14	שם [דוד] (המלך) [ע"ה]
15	שם (הוא [ו]) (היה. שם [ו]לשם
16	שם לרחוא
17	שם לשאנגאר
19	שם [ל]שם' שם [ו]לשז
21	שם [ל]שם. שם [כנין] מפואר
22	שם והיא. שם (ה)תפלה. שם (ש)לישמעאלים

ישמעאלים היו ממגדל דוד וכתוב עליהם ב"כ מקומות דוד קודש
 לד'. ויש שם כנסת ליחזקאל הנביא ע"ה בנין מפואר עד מאד
 במקום שטלו אותו ברית מילה. ומכנרד לבכל מהלך ב' ימים
 ולשם מגדל נבוכדנצר וב"ה של דניאל ע"ה. ומשם לאלחילה ⁽⁷²⁾
 5 אין שם כי אם מעבר נהר פרת ולשם קבר ר' מאיר אלקנק ⁽⁷³⁾
 והוא נקבר בב"ה שלו ולשם כנסת קשישא וס"ת שכתב הוא
 בירו. ולשם הוא נקבר ולשם כנסת ר' זעירא והוא נקבר לשם—
 וכל אלו ⁽⁷⁴⁾ בתי כנסיות בנין ⁽⁷⁵⁾ מפואר עד מאד. ומשם לבירו
⁽⁷⁶⁾ ב' פרסאות מגדל שבנה נמרוד. ומשם לקאצוניט ⁽⁷⁷⁾ ג'
 10 פרסאות לשם כנסת (ר') ברוך ⁽⁷⁸⁾ והוא נקבר לשם. ושם כנסת
 ר' יוסף והוא נקבר לשם ושם קבר (ר') נחום ⁽⁷⁹⁾. ומקאצוניט
 לנהר ⁽⁸⁰⁾ גבל פרסה ושם כנסת ⁽⁸¹⁾ יחזקאל הנביא ע"ה לא ראה
 עין אדם בנין חשוב כמוהו ושם הוא נקבר ומשם לקברי חנניה
 מישאל ועזריה ב' פרסאות. ומעיר אלחילה ללקופה ח' פרסאות
 15 והיא העיר שנחרבה בראשון ברור המכול ⁽⁸²⁾ ושם קברי
 צדיקים רב והיא ורב זורח ורב שבת. ורחיק מאלקופה ד'
 פרסאות מקום שעלה נח בספינה. ומאלחילה למסיט ⁽⁸³⁾ מהלך
 ו' ימים דרך נהר פרת. ומאמסיט לבראקו ⁽⁸⁴⁾ ג' ימים ושם ב"ה
 של עזרא ושם היא נקבר. ומשם לבוצרה ⁽⁸⁵⁾ ב' ימים. ומשם
 20 לשושן הבירה ו' ימים ושם מגדל אחשורש והיכל אסתר המלכה
 ומגדל המן. ומשושן הבירה למקום אשר הוא נקבר ⁽⁸⁶⁾ דניאל
 ע"ה ב' ימים. ומשושן הבירה לפרס ומרי מהלך ט"ו ⁽⁸⁷⁾ ימים
 ושם כנסת מרדכי והוא ואסתר המלכה נקברים שם לחוץ מב"ה
 קברי ⁽⁸⁸⁾ חגי וגדליה ע"ה. והשם יקיימנו ונחיה לפניו ונוכה
 25 לראותם נחיים בב"א.

- 1 שם היו[ם]. שם עליהן. שם קדש ליי
- 3 שם (י) מכנרד
- 4 שם (ע"ה). שם [לעיר] אלחילה
- 5 שם אלכאנאק
- 7 שם זעירי

(¹) כנראה היא ר"ת מן פרשה בא אבל אין כותבין את המלה הזאת מלא. (²) עי' מר"ב צד 28. (³) הוספתי עפ"י נו"כ. (⁴) עי' שם שם ועוד צד 29. (⁵) מ"א י"ח, מ'. (⁶) שם שם מ"ו. (⁷) כעין זה הביא הסדהר"ר בשם נא"י ע"ש ערך ר' יהוד' הנשיא. (⁸) עיין לעיל אלה סימני הערה י"ב. (⁹) סדהר"ר ערך ר"א ב"י : קבורת ר"א ב"י קב ונקי בכפר ענן. (¹⁰) שופטים ה' (¹¹) עיין לעיל מסעות ר"ב צד 31. (¹²) עיין לעיל אלה סימני הערה 18. (¹³) עי' שווארץ שם צד 118. (¹⁴) עי' יחוס הצדיקים ערך עוותא. (¹⁵) ר"ל על ההר אשר בדרומית ירושלם הנקרא כהיום הר ציון שם מצידת ציון ואולם "הר ציון" הוא הר הבית בעצמו כמו שכתב בסמוך [עי' אות 18] וכן משמעות הכתובים כגון תלים קל"ב, י"ג וכדומה הרבה במקרא. לפ"ז מעות הוא ביד הקיראים את ההר אשר בדרומית ירושלם הר ציון [עיין חלק ב' מספדי זה צד 98]. מעות זה נולד להם יען כי שם על ההר היתה מצודת ציון כלומר המצודה אשר נכנתה להגין על ציון, ובהשמטת מלת "מצודת" נשאר ציון לבד וחשבו בזמן מהזמנים שהכונה על ההר ציון בעצמו ונשאר מעות זה קיים עד היום הזה. וגי' נו"כ משובשת ועיין עוד בסמוך. (¹⁶) לפי המבואר כמשנה מרות פ"ה מ"א היה אורך העורה מן המזרח למערב קפ"ו [187] ומן הצפון לדרום קל"ה [135] בס"ה שכ"ו אמה א"כ נכונה נו"כ אפס שבמקום על ששים צ"ל ששים על ג' מאות וששים. אך יען כי לפי השבין המשנה לא הי' כי אם שכ"ב ולא ש"ס ע"כ כתב שהאמות שלהם היו גדולות מן האמות של עכשיו וששים שלהם יתרות על הששים של עכשיו לפ"ז ג' מאות וששים של עתה אינן יותר משכ"ב שלהם וזה פשוט (¹⁷) לפנינו כתוב : י"א אומרון, המלה האחרונה מיותרת. (¹⁸) ר"ל ההר ציון אשר עליו מוסב, היה בצפון ירושלם אשר היתה בנויה בדרום. ולפי הבנתי בכינת המחבר עולים דבריו ודברי יוסף הכהן [מלחמת היהודים ה', ד', א'] בקנה אחד. כי ז"ל שם : העיר היתה בנויה על שתי גבעות ועמק עובר ביניהן [לפ"ד ממקום נגד השער הנקרא כהיום שער יפו ויורד עד מי השילוח כמ"ש שם בעצמו. ועדיין רושם העמק הזה נכר כהיום]. על הגבעה האחת היותר גבוה ויותר ארוכה היה השוק העליון. ודוד קרא את שם הגבעה הזאת על שם חוקה מצודה. ע"כ. וזה סמך כדברי בעל הספר שלפנינו. (¹⁹) דברים אלו קשי ההבנה הם כי

מה למזבח בעזרת ישראל? עב"נ שט"ס נפל כאן. ⁽²⁰⁾ עיין בספר יחוס הצדיקים ערך הרמה. ובסדהד"ר ערך ג"א תט"ה הביא בשם גא"י קבורה שמעון הצדיק בנבעה בנימין וכו' ובערך ג"א תל"ח כתב וז"ל כ' גא"י בחצר המטרה. . . שם קבור חגי הנביא ועיין ירושלם ללונין צד 91. ⁽²¹⁾ עיין סדהד"ר ערך ג"א שכ"ז ומסעות ר"ב צד 64. ⁽²²⁾ יותר נכון כג' נ"כ. ⁽²³⁾ עיין מסעות ר' בנימין ובמ"ש במבואי לספר זה. ⁽²⁴⁾ עיין מסעות ר' בנימין צד 34 ובהערה שם ועיין סדהד"ר ערך ב"א ר"ח מ"ש בשם גא"י. ⁽²⁵⁾ צ"ל חלחול עיי' יחוס הצדיקים ערך זה וסדהד"ר ערך ב"א התצ"ב ושווארץ צד 77. ובנו"כ חסר כל זה. ⁽²⁶⁾ עיין מסעות ר' בנימין צד 35 וכן נמצא בסיבוב לר' פתחיה ⁽²⁷⁾ עיין יחוס ערך חברון ⁽²⁸⁾ הוספתי עפ"י נו"כ. ⁽²⁹⁾ עיין בחוקוני במקומו ⁽³⁰⁾ דרש אה המלה כאלו יוצאת לשנים ללשון עגלה והיינו כלי מרכבה וללשון עגלה בקר. ⁽³¹⁾ הוספתי עפ"י נו"כ. ⁽³²⁾ לפנינו בא בשעות כבית אחר. ⁽³³⁾ בזה לא דבר נכונה ועיין מסעות ר' בנימין צד 27 ושווארץ צד 113. ⁽³⁴⁾ עיין לעיל צד 146. ⁽³⁵⁾ עיין יחוס הצדיקים ערך כפר ענן שם חסר בן הקצב. ובסדהד"ר ערך ר"י בן הקצב כתב ג"כ: קבורתו בכפר ענן ע"כ ועיין שווארץ שם צד 148. ⁽³⁶⁾ הקנתי עפ"י נו"כ. ⁽³⁷⁾ ביחוס ערך פראה כת' שם קבורה ר' ישמעאל ונחום איש גם זו ע"כ ובסדהד"ר ערך זה הביא בשם גא"י וז"ל רפאדיה קבור נחום איש גם זו ועליו מצבה ולמטה הימנו קבר ר' ישמעאל ע"כ ועיין ירושלים צד 108 ⁽³⁸⁾ לא נידע מנו הוא. ⁽³⁹⁾ עיין סדהד"ר ערך ר"ש בן יוחאי אות ה'. ובמקום אליעזר צ"ל אלעזר. ⁽⁴⁰⁾ עיין סדהד"ר ערך זה ⁽⁴¹⁾ עיין שם ערך ר' יוסי בן קיסמא. ⁽⁴²⁾ עיין לעיל בספר אלה סימני. ⁽⁴³⁾ עיין לעיל אלה סימני הערה 20 שהבאתי בשם סדהד"ר שכת' בשם גא"י וז"ל בנוש חלב קבורים וכו' ור' יצחק מנוש חלב ור' מאיר בעל הנם. ועל זה כת' הסדהד"ר לא ידעתי אלו ב' מי הם ע"כ ר"ל אלה הב' שהזכיר באחרונה והנה ר"מ הנזכר אצלו הוא ר"מ שלפנינו והדורות האחרונים הסבו שמו לר' מאיר בעל הנם ואין זה התנא ר' מאיר. ונאמנים עלינו דברי ר' בנימין [לעיל צד 60] שר' מאיר נקבר בחילה והיינו ר"מ התנא ובקבלת ר' פתחיה. ועיין שם בהערה אך לקמן צד קנ"ו שכ' כי בטבריא נקבר ר"מ על אותו ר' מאיר לא ידענו מנו הוא. ⁽⁴⁴⁾ עיין סדהד"ר ערך ג"א כ"א שכת' קברו בעיר נאחלאף

גאחלאף צ"ל באחלב והיא גוש חלב. ועיין מסעות ר' בנימין צד 48. 45) עיין סדהד"ר ערך ר' יוסי בן זמרא. 46) עיין מסעות ר"ב צד 42 ולעיל אלה סימני. 47) הוא רבה ב"ר הונא עיין סדהד"ר ערך ר' אלעזר בן ערך וערך רבה ב"ר הונא, ורבה הנזכר במסעות ר' בנימין הוא רבה בר נחמני. 48) עיין לעיל אלה סימני ובסדהד"ר ערך ר' יוסי הגלילי ובמסעות ר' בנימין צד 42. 49) עיין אלה סימני. 50) ביחוס גר' אל קדומיא ובסדהד"ר ערך זה בשם גא"י גר' קיומיאה. 51) כן הביא הסדהד"ר ערך זה בשם גא"י. 52) עיין סדהד"ר ערך זה ובמסעות ר"ב צד 42. 53) עיין סדהד"ר ערך חוני המעגל ויחוס הצדיקים ערך פרעם. 54) עיין לעיל באלה סימני. 55) עיין שם שם, השם הזה נכתב שם במסעות עיין שווארץ שם צד 149. 56) עיין סדהד"ר ערך ג"א רנ"ד שהביא בשם גא"י; בעיר יהקוק וכו' וביחוס הצדיקים גר' יאקוק. 57) עיין לעיל ובסדהד"ר ערך ר' הונא ובספר יחוס הצדיקים גר' ר"ה ראש גולה יע"ש ערך מבריא. 58) לא נודע מנו הוא. 59) אינו ר"מ קצאון הנ"ל [צד 154] ולא ר"מ התנא כמבואר לעיל אות 43 ועיין לעיל צד 142 ובמקום ר' יוחנן סתם גרס שם ר' יוחנן בן זכאי. 60) עיין שם שם. 61) עיין לעיל באלה סימני ובמה שהעירוהי שם. 62) נ"ב מכתובה יד אמ"ו ד"ר בערלינער נ"י: צ"ל סיכנין וכן תקנתי בסמוך. 63) עיין ביחוס הצדיקים ערך זה וכן הביא הסדהד"ר בשם גא"י. ועיין שווארץ שם צד 149 ומ"ס נפל שם בדבריו. 64) בסדהד"ר ערך ג"א נ"ה הביא בשם גא"י וז"ל קבר יונה בן [ולא בני] יונה בן אמיתי בכפר בנה ועליו נבנה בית תפלה לא"י וכו' וכן הביא היחוס הצדיקים: כפר בנה [כצ"ל ולא בנה] שם קבורה יונה וכו'. ואחר זה כתב שם הסדהד"ר: ובס' מסעות בנימין בצפורי קבורים רבינו הקדוש ר' חייא סבתל ויונה בן אמיתי וכו' ע"ש הנה במקום סבתל צ"ל מבבל וכן הוא לקמן שם צד 40 [והגהה סבא היא מ"ס]. ובדבר הסתירה שבין גא"י ור"ב הנה לפי הנוסח שלפנינו אין כאן שום סתירה אפס שבמקום יונה שבגא"י צ"ל בני יונה. ובדבר שם המקום נראה ג"כ שנוסחת כ"י שלפנינו יותר נכונה והוא המקום קנא הנזכר אצל שווארץ שם צד 137 ולא הנזכר אצלו צד 153 ומקנא נעשה קנה ואח"כ בנה בכ"ף ולבסוף בנה. 65) עיין סדהד"ר ערך ר' יוסי בן קסמא מה שהביא בשם הרב אלשיך ז"ל וכנים דבריו ועיין גם יחוס

ובמבואי

ובמבואי ועוד סדה"ר ערך ב"א תקי"ד. 66) ביחוס גר' מנדא וכן הביא
 הסדה"ר בשם נא"י. 67) היא מלה ערבית אבל מעם השם הזה נעלם ממני.
 ולפנינו מקום המאמר הזה הוא כסמוך. 68) עי' באות שלפני זה. 68*) הוא
 חמצן הנ"ל צד 45, 69) לא ידעתי לכוון בפירוש השם הזה. 70) עיין
 סדה"ר ערך ג"א ק"מ שהביא בשם נא"י שקברו בכפר ברעם.
 וסלת היא העיר הידועה בשם Es — salt. 70*) לפ"ד היא העיר
 Singar עיין הילרעסהיימער צד מ' הערה רע"א. 71) הוספתי ע"פ
 נו"כ. 72) עיין לעיל מסעות ר' בנימין צד 60. 73) עיין לעיל אות
 43 ובמסעות ר' בנימין ח"ב צד 58 ולעיל אות 59. ולפ"ד הוא
 ר"מ דמתניתן 74) מכאן עד סוף הספר חסר בנו"כ. 75) צ"ל
 בנינים מפוארים 76) נראה שצ"ל לשיראו ועיין לעיל צד 76. 77)
 עיין שם צד 63. 78) נראה שצ"ל ברוך ולא ר' ברוך עיין סדה"ר
 ערך ג"א ש"נ. 79) צ"ל נחום האלקשי הנביא עיין מסעות ר' בנימין
 ובסדה"ר ערך ר"א בן ערך הביא בשם נא"י וז"ל : כ' גא"י בכפר
 עלמא וכו' ורב הונא ונ"ב ובמקום אחר כ' שנקבר בעין צינה ע"כ
 לפ"ד צ"ל בקאציניט. 80) צ"ל נהר כבר. 81) עיין לעיל צד 61.
 82) כאן חסר וכצ"ל [ומשם יום וחצי לסורא] ושם קברי צדיקים [רב
 שרירא ו]רב (ו)הי"א ורב וכו' האחרונים לא נודעים לנו מי הם עיין
 לעיל 64. 83) לפ"ד היא נאסמא הנוכרת לעיל צד 67. 84) צ"ל
 לסמורא עיין לעיל צד 68. 85) שם שם צד 67. 86) שם שם צד 68
 והלאה. 87) היינו ה' ימים עד מדינת עמריה (לעיל צד 71) וי' ימים
 עד חסדן [שם 75]. הנה מכל זה נראה ברור שבעל הספר הזה לקח
 את רוב חומריו מספר מסעות ר"ב. 88) נעלם ממני מקורו.

